

**ISTE'MOLCHILARNI MODDIY RESURLAR BILAN OQILONA TA'MINLASHNI
TASHKIL ETISH**

Shodmonov Sayidbek Abduvayitovich

*Andijon mashinasozlik instituti, "Transport logistikasi" kafedrası assistenti
E-mail: sshodmonov1989@gmail.com; Tel.:+998993217989.*

Nasirov Ilxam Zakirovich

*Andijon mashinasozlik instituti "Transport logistikasi kafedrası professori, t.f.n.,
Email: nosirov-ilhom59@mail.ru, Tel. +998934428025*

Annotatsiya: *Omborlar orqali ta'minlash usuli turli xil moddiy boylik manbalarini kam miqdorda iste'mol qiladigan korxonalarda qo'llaniladi. Bunday iste'mol qilinadigan boylik manbalari miqdori tranzit me'yorlar va buyurtma me'yorlariga etmaydi. Bunday ta'minlash usuli iste'molchi korxonalarga kerakli miqdorda moddiy boylik manbalari va materiallarni buyurtma qilishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *Ombor, yuk oqimlari, inter, multimodal tashish, konveyer, ekspeditor, transport, temir yo'l, vagon, makro, mikro, mezo, savdo, sanoat, materiallar oqimi, korxonalar, sikli.*

**ОРГАНИЗАЦИЯ РАЗУМНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ
МАТЕРИАЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ**

Шодмонов Саидбек Абдувайитович

*Андижанский машиностроительный институт, ассистент кафедры
Транспортная логистика» Email: sshodmonov1989@gmail.com; Телефон:
+998993217989*

Насиров Илхам Закирович

*Профессор кафедры "Транспортная логистика" Андижанского
машиностроительного института, к.т.н., Email: nosirov-ilhom59@mail.ru, Tel.
+998934428025*

Аннотация: *Способ поставок через склады применяется на предприятиях, потребляющих небольшое количество различных источников материальных благ. Объем таких потребляемых источников богатства не достигает транзитных норм и норм заказа. Такой способ снабжения позволяет потребителю заказывать ресурсы и материалы в необходимом количестве.*

Ключевые слова: *Склад, грузопотоки, интер, мультимодальные перевозки, конвейер, экспедитор, транспорт, ж/д, вагон, макро, микро, мезо, торговля, промышленный, материальный поток, предприятие, цикл.*

**ORGANIZATION OF REASONABLE PROVISION OF CONSUMERS WITH
MATERIAL RESOURCES**

Shodmonov Sayidbek Abduvayitovich

Andijan Machine-Building Institute, assistant of the "Transport logistics" department E-mail: sshodmonov1989@gmail.com; Phone: +998993217989

Nasirov Ilham Zakirovich

Professor of the Department of Transport Logistics of the Andijan Machine-Building Institute, Ph.D., Email-nosarov-ilhom59@mail.ru, tel. +998934428025

Annotation: *The method of supply through warehouses is used in enterprises that consume a small amount of various sources of material wealth. The amount of such consumable sources of wealth does not reach transit norms and order norms. This method of provisioning allows the consumer to order resources and materials in the required amount.*

Keywords: *Warehouse, freight flows, inter, multimodal transportation, conveyor, forwarder, transport, railway, wagon, macro, micro, meso, trade, industrial, material flow, enterprise, cycle.*

Tijorat vositachi hissadorlik jamiyati korxonalariga bazalariga materiallar tez- tez yetkazilishi natijasida, tranzit usuliga ko'ra, iste'molchi korxonada moddiy boylik manbalari zaxiralarini sezilarli darajada kamaytirishga imkon yaratadi. Ombor orqali ta'minlashning kengayishiga hissador jamiyati bazalarida materiallar zaxiralarining ko'payishiga olib keladi. Lekin butun xalq xo'jaligi darajasida zaxiralarni umumiy mutlaq miqdori ko'paymaydi, aksincha, kamayishi mumkin. Ombor orqali ta'minlashning yana ijobiy tomoni shundaki, ta'minlash- o'tkazish bazadagi zaxiralardan samarali foydalanish mumkin, yana qisqa vaqt davomida birdaniga keng doira iste'molchilar ehtiyojini qondirish mumkin, iste'molchilarni har tomonlama ravishda ta'minlash imkoniyatini yaratadi [1,2].

Ta'minlash usulini belgilashdan oldin zarur bo'lgan texnik va iqtisodiy ko'rsatkichlarni hisoblab chiqish, ta'minlash 2 usulining ijobiy va salbiy tomonlarini e'tiborga olish kerak.

Hammaga ma'lumki, ishlab chiqarish korxonalarining samarali iqtisodiy faoliyati zarur xomashyo materiallar, yoqilg'i, xilma- xil uskunar bilan ta'minlashga bog'liq. Bu ishlar moddiy texnika ta'minoti tizimi orqali tashkil qilinadi. Mana shu tizimning texnik va ishlab chiqarishga oid bazasi ombor xo'jaligidir. Ishlab chiqarish korxonasining omborlari, yordamchi tsexlari va transportlari korxonaning ishlab chiqarish tuzilmasining eng muhim halqalaridan hisoblanadi. Omborning ishlash sifati sezilarli darajada ishlab chiqarish jarayoniga ta'sir qiladi.

Korxonalar omborlarining asosiy vazifalari [3,4]:

1. Kerakli yoqilg'i, xomashyo, material, mahsulot va boshqa boylik manbalari zaxiralarini to'plash va iste'molchilarni usluksiz ta'minlash.
2. Moddiy boylik manbalarini saqlash.
3. Yuk ortish-tushirish ishlari, omborning ichki ishlarini eng oz mehnat va pul xarajatlari bilan oqilona tashkil qilish.

4. Ombor maydonlaridan oqilona foydalanish va ombor xo'jaligining asbob-uskunalaridan samarali foydalanish.
5. Moddiy boylik manbalarini ishlab chiqarishda iste'mol qilishga tayyorlash.
6. Markazlashtirilgan usulda material va mahsulotlarni kerakli joylarga (iste'molchilarga) yetkazib berish.
7. Materiallardan tejamli foydalanishni nazorat qilish, ishlab chiqilgan chiqimlardan va taralardan oqilona foydalanishni tashkil qilish.
8. Ishlab chiqarish jarayonida ishlatilmasdan qolgan, ortiqcha moddiy boylik manbalar zaxiralarini o'z vaqtida aniqlash va ulardan foydalanishni tashkil qilish.

Ombor deganda, har xil moddiy resurslarni qabul qilish va saqlashga mo'ljallangan, ularni ishlab chiqarish jarayoniga tayyorlaydigan va iste'molchilarni uzluksiz ta'minlab turadigan qurilmalar tushuniladi. Boylik manbalarini saqlovchi omborlar bir- biridan farqlanadi. Ishlab chiqarish korxonalarida omborlari ushbu xossalarga bo'yicha tavsiflanadi [5-8]:

- faoliyat xarakteri yoki vazifalari bo'yicha;
- saqlanadigan resurslar bo'yicha;
- binoning turi bo'yicha;
- joylashgan joyi va faoliyat doirasi bo'yicha;
- o'tga chidamlilik darajasi bo'yicha.

Masalan, faoliyat xarakteri bo'yicha omborlar:

1. Ta'minlash yoki moddiy omborlarga.
2. Ishlab chiqarishning ichidagi omborlarga bo'linadi.

Saralanadigan boylik manbalari turlari bo'yicha omborlar ixtisoslashtirilgan yoki universal bo'lishi mumkin. Binosining turi bo'yicha omborlar yopiq, yarim yopiq yoki ochiq bo'lishi mumkin. Joylashish va faoliyat ko'lamini bo'yicha omborlar markaziy, uchastkalarini va tsexlarni bo'ladi. O'tga chidamlilik darajasi bo'yicha ombor yonmaydigan, yonish qiyin bo'lgan va yonadigan bo'ladi.

Ishlab chiqarish korxonalarida ombor xo'jaligi tashkil qilishning eng muhim masalalaridan biri- omborlarni to'g'ri joylashtirish. Har bir korxonada omborlar va iste'molchi tseklar bir-biri bilan texnologik aloqa orqali bog'lanadi. Har bir ombor o'zining iste'molchi tsexiga yaqin joylashadi. Korxonada omborlarni mintaqaviy joylashtirish uchun quyidagi tamoyillarga rioya qilish kerak [9-11]:

- yuklar oqimi to'g'ri chizig'i harakatda bo'lishi kerak;
- yuklarni transportirovka qilish qulay bo'lishi kerak va shoxobchalar bilan qulay aloqa bo'lishi kerak;
- saqlanayotgan moddiy resurslarni imkon boricha asosiy tseklarga yaqinlashtirish;
- omborlarni boshqa qurilmalar oldida joylashtirilayotganda yong'indan xavfsizlik qoidalarini hisobga olish kerak.

Korxonalar hududida omborlar joylashtirilayotganda quyidagi qoidalarga rioya qilish kerak: tayyorlangan mahsulot omborlarining oxirgi operatsiyalar va tekshirish ishlari olib boriladigan binolar yoki tseklarga yaqin joyda joylashishi; ishlab chiqarish

omborining iste'molchi tsexlar binosida yoki ularning yaqinida bo'lishi; umumiy foydalanishga mo'ljallangan omborlarni korxonada hududining chetrog'ida joylashtirish; yonishi mumkin bo'lgan boylik manbalari va yoqilg'ilar alohida ajratilgan zonada joylashishi kerak [12-15].

Omborlar orqali ta'minlash usulining asosiy vazifasi- moddiy resurslarni tranzit me'yorlaridan kamroq iste'mol qiluvchi iste'molchi korxonalarga xizmat ko'rsatish. Ayrim vaqt davomida iste'mol qiladigan moddiy resurslarning miqdori tranzit me'yorlariga etmagan korxonalarining ko'pchiligi shu ta'minlash usulidan foydalanadilar [16-19]. SHunday qilib, ta'minlash o'tkazish tashkilotlari har bir iqtisodiy mintaqadagi korxonalarining tranzit me'yorlaridan kam bo'lgan miqdorda ishlab chiqarish vositalari bilan ta'minlaydigan ishlab chiqarishga oid texnik bazalardir. Bu bazalarda asosan har xil material va mahsulotlar va mahsulot zahiralari saqlanadi, ayrim iste'molchilar uchun arralash ishlari olib boriladi. Ta'minlash o'tkazish tashkilotlarida tashkil qilinadigan jarayonlar ishlab chiqarish korxonalarining omborlaridagi jarayonlar bilan bir xil, shuning uchun ularning vazifalari ham asosan bir xil (keltirilgan material va mahsulotlarni qabul qilish, saqlash, saralash, iste'molchilarga yetkazishga tayyorlash va h.k.) [20-24].

Saqlanayotgan material va mahsulotlarning xususiyatlariga ko'ra, turli xil omborxonalar ko'riladi. Omborlar konstruktsiyasi, olovga chidamlilik darajasi bo'yicha ishlab chiqarish korxonalarini omborlari kabi turkumlanadi. 1- yopiq, yarim yopiq, ochiq va maxsus, 2- yonmaydigan, yonishi qiyin va yonadigan omborlar. Faoliyat xarakteri va harakat doirasi bo'yicha ta'minlash - o'tkazish omborlari ishlab chiqarish korxonalarining omborlaridan farqlanadi. Faoliyat xarakteri bo'yicha ta'minot bazalari universal va ixtisoslashtirilgan bo'ladi. Harakat doirasi bo'yicha markaziy va tumanlar miqyosidagi omborlar bo'ladi. Universal omborlarda ko'p nomenklaturali material va mahsulotlar saqlanadi va aniq iqtisodiy mintaqalarning iste'molchilariga yetkazib beriladi. Odatda universal bazalar iste'molchilarga yaqin joylarda tashkil qilinadi. Bunday bazalarning tashkil qilinishi bir joyda keng nomenklaturali material va mahsulot zaxiralarini to'plashga imkon yaratadi, moddiy resurslarni iste'molchilarga yaqinlashtiradi, ular uchun transport harakatlarini kamaytiradi. Ixtisoslashtirilgan viloyatlararo bazalar faqat belgilangan material turlari zaxiralarini saqlashga mo'ljallangan. Bu bazalarda saqlanadigan resurslar quyidagilar bo'ladi: metall, elektr asbob- uskunalari, kimyoviy materiallar va h.k [25-28].

Ixtisoslashtirilgan bazalarning ustunliklari, u erda saqlanadigan moddiy resurslarning turiga qarab, eng qulay sharoitlar tashkil qilish mumkin. Iste'molchilarga markazlashtirilgan ravishda xizmat ko'rsatish mumkin, lekin yetkazib beriladigan resurslar narxi tuman miqyosidagi omborlarnikida qimmatroq bo'ladi. Ixtisoslashtirilgan bazalarda qo'shimcha xizmat ko'rsatish ishlarini tashkil qilish osonroq. Masalan, o'rmon resurslarini saqlovchi omborlarda materiallarni ishlab chiqarishdan iste'mol qilishgacha tayyorlash ishlarini tashkil qilish mumkin: yog'ochlarni kerakli o'lchamda arralash, ularni quritish va h.k. Qurilish materiallari saqlanadigan omborlarda har xil qorishmalardan beton tayyorlash mumkin. Bu

qo'shimcha xizmatlar mahsulot narxining ortishiga olib keladi, lekin ularni ishlab chiqarish jarayoniga tayyorlaydi, iste'molchilarning mehnat resurslari vaqtini tejaydi [29-34].

Iste'molchilarni moddiy resurslar oqilona bilan ta'minlashni tashkil qilishga bazalar joylashuvi katta ta'sir ko'rsatadi. Bazalarning to'g'ri joylashuvi avvalo resurslarni iste'molchilarga yetkazib berish xarajatlarini kamaytiradi, materiallarga qo'yiladigan ustamalarni pasaytiradi, iste'molchi korxonalarda zaxiralar miqdorini kamaytiradi va h.k.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Хомидов Анварбек Аҳмаджон ўғли, & Шодмонов Сайидбек Абдувайитович. (2022). ДАТЧИКИ ТЕМПЕРАТУРЫ. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 4, 62–66. Retrieved from <http://www.ejird.journalspark.org/index.php/ejird/article/view/65>
2. Насиров И.З., Рахмонов Х.Н., Аббосов С.Ж. Результаты испытания электролизера // *Universum: технические науки : электрон. научн. журн.* 2021. 6(87). URL: <https://7universum.com/ru/tech/archive/item/11860> (дата обращения: 03.12.2021).
3. НАСИРОВ, И. З. ., & Аббаов С. Ж. . (2022). ВОДОРОД ИШЛАБ ЧИҚАРИШ УСУЛЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАР. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 99–103. Retrieved from <http://ijpsss.iscience.uz/index.php/ijpsss/article/view/237>
4. To'raboyev Holmurod Rustamjon o'g'li. (2023). ANDIJON VILOYATIDAN O'TUVCHI XALQARO AVTOMOBIL YO'LLARIDA TRANSPORTLARNING O'TUVCHANLIGINI OSHIRISH HAMDA XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH. *Journal of Universal Science Research*, 1(11), 237–242. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/2672>
5. Sobirova, T. A. (2022). YARIMO 'TKAZGICHLI LAZERLAR. *Экономика и социум*, (6-1 (97)), 1181-1187.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jamoat transporti tizimini isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida" Qarori. <https://lex.uz/docs/-6386205#-6387283>
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi Andijon viloyati statistika boshqarmasi. <https://andstat.uz/uz/>
8. Nurdinov M., G'anijonov M., Abdupattoyev B. CARGO ON INTERNATIONAL HIGHWAYS REST AREAS FOR CARS // *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences.* – 2022. – Т. 1. – №. 6. – S. 302-308.
9. Muqimova D., Nurdinov M. COMPLIANCE WITH RESPONSIBILITY AND WORK REGIMES OF DRIVERS IN LEGAL REGULATORY DOCUMENTS DUE TO ACCIDENTS IN THE TRANSPORTATION OF INTERNATIONAL GOODS BY TRUCKS // *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences.* – 2022. – Т. 1. – №. 2. – S. 15-25.

10. Shukurov M. et al. Highways, Functions And Importance //The American Journal of Engineering and Technology. – 2021. – Т. 3. – №. 04. – S. 1-6.
11. Nurdinov M., Dumakhonov F. TRANSIT ROUTES IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN WHICH IMPACT ON ORGANIZATION AND TRAFFIC SAFETY //Solution of social problems in management and economy. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – S. 109-115.
12. Norqul A., Murodali N. MARKAZIY OSIYODA TRANSPORT KORIDORLARINING RIVOJLANISH TARIXI //Novosti obrazovaniya: issledovanie v XXI veke. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – S. 68-76.
13. НАСИРОВ, И. З. .; Аббаов С. Ж. . ВОДОРОД ИШЛАБ ЧИҚАРИШ УСУЛЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАР. IJPSSS 2022 , 99–103.
14. Zakirovich, N. I. (2022). Adding Hydrogen to the Fuel-Air Mixture in Engines. Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching, 8, 75-77.
15. Nasirov I.Z., Urinov D.O. The texchnology of obtaining environmentally clean fuel for vehicles// Scientific and technical journal of NamIET (Наманган муҳандислик технология институти илмий- техника журнали), Наманган: НамМТИ, 2021, 188-193 б.
16. Насиров И.З., Рахмонов Х.Н., Аббосов С.Ж. Результаты испытания электролизера// U55 Universum: технические науки: научный журнал. – № 6(87). Часть 2. М. Изд. «МЦНО», 2021.– 108 с. 34.<http://7universum.com/ru/tech/archive/category/687>. DOI - 10.32743/UniTech.2021.87.6.11860 с. 31-33.
17. Испытания газового устройства Braun. (2022). Журнал фармацевтических отрицательных результатов , 1545–1550 гг. <https://doi.org/10.47750/pnr.2022.13.S08.185>
18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jamoat transporti tizimini isloh qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida” Qarori <https://lex.uz/docs/-6386205#-6387283>
19. Насиров Ильхам Закирович. (2022). МУСТАХИЛ ИШЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ШАКЛЛАРИ. Конференц-зона , 327–332. Получено с <http://www.conferencezone.org/index.php/cz/article/view/867>
20. Саримсаков А.М., Хакимов М. ПРОЕКТИРОВАНИЕ СИСТЕМ ПОЖАРОТУШЕНИЯ, СКОРОСТНОГО ДВИЖЕНИЯ АВТОМОБИЛЕЙ СКОРОЙ ПОМОЩИ НА ПЕРЕКРЕСТКАХ // Universum: технические науки : электрон. научн. журн. 2022. 4(97). RL: <https://7universum.com/ru/tech/archive/item/13416> (дата обращения:19.12.2022)
21. Шодмонов С. А., Ортиқов С. С., Abdiraxmonov R.A International jurnal for innovative Enjineering and Management Research Хиндистон Hyderabad 2021 THE RESULTS OF LOBORATORY STUDIES CONDUCTED TO DEVELOP THE TECHNOLOGIY OF RESTOROTION OF SHAFTS March-2021, Volume 10, Issue 03, Pages: 402-404 <https://ijiemr.org/downloads/Volume-10/ISSUE-3> 3 0.33 ball
22. Hakimov M.S. Recovery Of Fines From Drivers Of Foreign Vehicles. (2023). Journal of Pharmaceutical Negative Results, 3589-359 <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.446>

23. Nasirov Ilham Zakirovich, Sarimsaqov Akbarjon Muminovich, Teshaboyev Ulugbek Mirzaahmadovich, Gaffarov Mahammatzokir Toshtemirovich. Tests of a reactor for supplying hydrogen and ozone to an internal combustion engine// International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) ISSN: 1308-5581. DOI

24. Насиров Ильхам Закирович. (2022). МУСТАХИЛ ИШЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ШАКЛЛАРИ. Конференц-зона , 327–332. Получено с <http://www.conferencezone.org/index.php/cz/article/view/867>.

25. САРИМСАҚОВ, А. М., & НАЗИРОВ, Н. Ж. Ў. ОРГАНИЗАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШАХРИХАНСКОГО АВТОВОКЗАЛА С ИНФОРМАЦИОННЫМИ ТЕХНОЛОГИЯМИ. UNIVERSUM, 52-54.

26. Nazirov, N. (2023). SHAHRIXON TUMANIDA JOYLASHGAN AVTOSHOXBEKATDA ZAMONAVIY TO'LOV TIZIMLARIDAN FOYDALANISH. Евразийский журнал технологий и инноваций, 1(5), 5-9.

27. Nazirov Nodirbek. (2023). ANDIJON VILOYATI SHAHRIXON TUMANIDA JOYLASHGAN AVTOSHOXBEKATDAGI AVTOBUSLAR VA MIKROAVTOBUSLAR FAOLIYATIDA GPS-NAZORATI MARKAZINI TASHKIL ETISH ORQALI FAOLIYATINI TAKOLADI. TA'LIMDAGI ZAMONAVIY MUAMMOLAR VA ULARNING ILMIY YECHLARI , 1 (1), 175-182. <https://esiconf.com/index.php/mpe/article/view/102> dan olindi

28. Nazirov, N. (2023). SHAHRIXON TUMANIDA JOYLASHGAN AVTOSHOXBEKATDA ZAMONAVIY TO'LOV TIZIMLARIDAN FOYDALANISH. Евразийский журнал технологий и инноваций, 1(5), 5-9.

29. Sobirova, T. A. (2022). YARIMO 'TKAZGICHLI LAZERLAR. Экономика и социум, (6-1 (97)), 1181-1187.

30. MUMINOVICH, S. A., & ZAKIROVICH, N. I. (2022). PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF MULTIMODAL TRANSPORTATION TECHNOLOGY. Saybold Report (TSRJ): Saybold Publications, Box, 644(428), 468-475.

31. Nasirov, I. Z. Soliev Boburjon Abdiraim Kouls.(2022). ISPOLZOVANIE INTELLEKTUALNOY SISTEMY ADAS DLYa POMOSH'I VODITELYaM. Amerikanskiy jurnal mejdissiplinarnykh issledovaniy i razrabotok, 5, 94-105.

32. Nasirov, I. Z. (2022). Tavakkalova Saidaxon Orifjon qizi, Tulkinxujaeva Nilufarxon Rasuljon kizi. ANDIJON VILOYATIDA YO'L HARAKATINITASHKIL ETISHNING RAQAMLASHTIRILISHI. Mejdunarodnyy nauchno-obrazovatelnyy elektronnyy jurnal «OBRAZOVANIE I NAUKA V XXIVEKE». Выпуск No25, 7, 1276-1279.

33. Nasirov, I. Z., & Kamolov, Sh. S. BOBUR SHOX VA S. ZUNNONOVA KO'CHALARI KESISHMASIGA SVETOFORLARNI O'RNATISH. JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 7, 102-107.

34. Saidkamolov Islomjon Raxmatullo ugli i Nasirov Ilxam Zakirovich. (2022). MODELIROVANIE PROTSESSA VYBORA OPTIMALNOGO TIPA PODVIJNOGO SOSTAVA DLYa PEREVOZKI LEKARSTV DO POTREBITELYa. Vsemirnyy byulleten sotsialnykh

nauk , 17 , 176–186. Polucheno s
<https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/1876>.